

atio proueneretur de dispositione testamentaria, quæ de dispositione legis non derogaret, nisi quantum ad aliquam peculiarem circumstantiam, quæ non adverteretur intentioni legis, aut quæ procederet ex aliquo motivo, quod illa lex non improbaret; etenim ejusmodi testamentaria dispositio licet videatur ipsi litteræ legis ex alterio aliquatenus opposita; ut obseruat D. Domat in suo eximo Opere legum Civilium in suum ordinem naturalem dispostarum. (a)

C A S U S X X V I I I .

LEONARDUS vir nobilis habens filium natu maiorem, qui foret consiliis quibus eum sepe fatus adiutor, nec quidquam obstante interdicto, quod eidem verbis expressè significavit artem Comendati seu Hispaniorum secutus est, vel sese ad turbam perditissimorum hominum adiunxit; fecit testamentum, in quo predictum filium exheredem scripsit, & alteri suo filio integrum suum hereditatem relinquunt. Numquid iste potest predictam successiōnem in integrum recta conscientia sibi retinere, nihil euādem cum praefato suo fratre partitivans?

R E S P O N S .

Et hoc extra controversiam omnino positum, posse, quam ei reliquit ipsius pater ex iuso testamento, rotam hereditatem ab altero filio sine in*sufficiētiū* retineri; quoniam causa, cur ius natu*re* aut *factū* maior exheres scriptus fuerit, iusta est ut probari potest ex Constitutione quadam Imperatoris Justiniani. (b) qui, postquam declaravit, non licere pati, matr, avo, nec proavo, ut exheredem alios filios, nisi de gravi causa, leuentes causas designat tamquam legitimas: *Si præter voluntatem parentum inter agenarios, vel minoris sese filius successerit, ex hac professione permanescit; nisi fortius etiam parentes ejusdem professionis fuerint.* Et iterum: *Si cum maleficiis hominibus, ut maleficus versatur.*

Ceterum opera pretium est observare, quo simul expendantur plurime alias difficultates ejusmodi, quæ proprie posse, receneri in predicta Constitutione plurimas alias causas jussas, propter quas permititur patri, matr, vel ceteris ascendentibus, at aliquam liberum exheredent. Prima est, (c) si eos in criminalibus causa accusaverit, que non aduersus Principem sive Rempublicam. Secunda: (d) si novare sue filii sese immiscuerit. Tertia, (e) si quilibet de predictis parentibus inclusus esse contigerit. Et in sua cum notoria scelus sibi successere, vel pro persona, vel pro debito, in quantum esse, qui perit, probatur idoneus. Cui fertur causa sequentem exceptionem: Imperator Justinianus subicit: *Hoc tamen, quod de scelus sibi successere, ad masculos tantum liberos volumen pertinet.* Quod idem continuit, cum contingit, quilibet ex predictis opprimi servitudo. (f) Quarta: (g) si alius ex predictis parentibus, volenti sue filie, vel nepti maritum dare, (h) idem secundum vires substantias sue pro ea prefare, illa non consentire: *sed luxurians deinceps vitam elegit.* Quinta: (b) si quis de predictis parentibus furiosus fuerit, & ejus liberis vel quidam ex his obsequium ei, & curam competentem non præbuerit. Sexta: si libet illi vim adhibuerit, aut quamlibet alieni injuriolam agendi ratione, ut impediatur, ne quis eis predictis parentibus conderet testamentum: (i) si corvulus fuerit aliquis liberorum eius, quia prohibuerit parentes suis condere testamentum. Septima denuo, (k) si quis de predictis parentibus Orthodoxi instituti, senecter suum filium, vel liberos non esse Catholicos fidet, nec in sacrosancta Ecclesia communiscurat. Incentiū habent pro hac maxima causa iniquitatis eis, & exhibentes in suo scribore testamento.

Est addenda quoque octava causa exhereditationis, que locuplet habet in Gallia: que nimurum est: quando quis filius invitus suis parentibus, seu tutoribus vel curatibus contrahit matrimonium; nisi filias, anno etatis expleto trigesimo, consen-

ferre predictarum ædium venditionem, quo quidem ipsi est, futurum ut multo cariori pretio sine dubio vendatur; ut recipiens ex iisdem venditis pecunias summam ampliorem sibi suppetat, unde proficere largiores elemosynas effundere, quibus magis sublevetur ipsius anima reflatoris. Eine licet predictarum ædium venditionem ad propositum usque tempus tua conscientia differere?

R E S P O N S .

Gallo, cui commissa fuit executo Testamento Mucii, nequaquam permittitur, ut in tantum tempus differat memoratarum ædium venditionem, sub praetexto quod ex iisdem pretio cariori venditis suppetat ei summa pecunia pinguis in largiores elemosynas effundenda ad animæ defuncti majorum afferendam allevationem. Cujus rei ratio haec reddi potest, quam fugerit S. Thomas (a), nimurum quia ex tarditate elemosynarum sequitur retardatio remedii, quo forte defunctus indiget. Concluditque Laudatus S. Doct: Ergo videtur, quod hujusmodi retardatione gravetur defunctus, potius quam juvetur.

Equidem, prosequitur idem Sanctus, in morum tempori non videtur esse magnum periculum: ut si executor per modicum tempus elemosynas dare differat, ut, ebus defundi melius venditis, ampliores elemosynas dare possit, laudabiliter hoc facit. Si vero converso, loqui pergit appellatus Doctor Angelicus, per multum tempus (quale fortis anni patrum) differat elemosynas distribuire, ut non multo ampliores elemosynas faciat; non videtur esse absque culpa: quia forte defunctus a Purgatorio liberatur, in quo existunt remedium suffragiorum maxime necessiarium erat.

Ex quibus inferri posse videtur, Gallo nullatenus licet, ut in annum integrum differat solutionem pitorum legatorum, quæ Mucius voluit per solvi de pretio ex suis venditis ædibus proveniente, sub eo praetexto, quod si pax intra annum obtemperat, iugurum sit, ut largiores elemosynas erogare possit ad Testatoris animal levamen. Praeterquam quod enim mora illa temporis sit nimis longior, ut jam advenimus, potest contingere, inanem esse spem illius; ac futurum, ut exardecente bello tēdes fiant deteriores, aut etiam pretio pluriū minuantur. At vero, si tandem predicti ades non possint nisi viliori pretio vendi propter penitūm emptorum, atque defuncto spiritualia quædam remedia sufficiunt aliunde subministrata, jam agendum est ex predicto prudenter Christiano, stando nimurum consilio vel proprii sui, vel Pectori, vel quorundam aliorum prudentissimorum virorum. Ideoque S. Thomas decisioni sua merito subiungit: *Hoc autem requirit prudenter executor exame, ut scilicet consideratis dilatatione temporis & conditione personæ, que creditur citius vel tardius liberanda, & etiam quantitate augmenti elemosynarum, faciat quod videbitur expedire defuncto.*

C A S U S X X I .

NICOLAUS, qui depositarius erat testamentarius Publius Civis Parifini, eodem resignato, ac lecto post mortem testatoris, vidit, ejusdem sene in eis scripsi executorem, atque ibidem reliquit Paulino legatum librarium 3000. Nicolaus exempli solvit illud legatum tum ex animo mere beneficio, tum ut nomen defuncti dicti ex plurimis conciliare.

Quod ubi post unum ab illius menem Bertinus haec Publius rescripsit, et dixit, nunquam futurum, ut patiatur, ab ipso in rationes hæreditariorum rerum predicti legati solutionem indui, propter quod Paulinus anno proxime clauso fuisse a supremo Burdigalensi Senatu capite damnatus in penam singularis certaminis, in quod tunc prorogat: quia quidem ex condemnatione capitis ad sibi vindicandum istud legatum prout inhibilis constitutus. Bertinus iurene potest predictum articulum in rationes Nicolai relatum non comprobare, nihil obstante bona fide, qua fuit adjutus, cum memorat pecunia summa Paulino perolvit;

Vox Tom. III.

Respondemus, jus omnino favere Bertino in eo quod nolit, quam incenside præstet Paulino, 3000. librarum solutionem in rationes Nicolai relatam comprobare.

1. Namque, quando Nicolaus legatum istud tradidit, nondum venerat in possessionem bonorum defuncti: siquidem non posset testamentarius Executor prius hæreditatem aliquam occupare, quam caraverit, rerum hæreditariorum indicem delcribi; quemadmodum haec ei lex imponit juxta Parisiensem Confuetudinem (b), & testatoris hæredes ibidem præsentes adiuvant, aut debita ratione finit illuc vocati; cum coram interfit, habere tum bonorum, tum debitorum tam activorum, quam passivorum defuncti, cajus successus sibi vindicatur, notitiam perspectam, atque penitus explorat, ut si contingat, hæreditatem illis oneri esse, possint eam sibi de bonis partis portionem tantummodo retinere, quam Confuetudo eis tribuit. (c) Conser. (d) Ricard. tract. de Do- nationibus. part. 2. cap. 1. Glos. 7. (d) Id. Ibid. Glos. 7.

2. Quoniam testamentarius Executor non debet legata perolvere, (d) nisi prius hæredi renuntiet: quinam sint legatarii; atque ita potissimum quatuor de causis.

Prima quidem: quia absolute necessarium est, ejusmodi legatariorum esse, qui constituantur habiles ad eadem recipienda: quam habilitatem non habet, v. g. conjux, cui maritus, prohibente coniugine, legatum reliquit; Extraneus, aut vir quidam addidus morti civili; qualis est Paulinus in specie proposita.

Secunda vero, quæ priori non est minoris momenti: quoniam Testator potest plus legavisse, quam ei Confuetudine permittit; aut successus sic potest oneribus debitorum gravari, ut necessitas afferatur, in judicio agendi, ut ex legibus aequitatis eadem inter ipsum, & legatariorum componantur.

Tertia: quoniam tot potest legata testamento juberi, ut ille successus tota foret absumenda, si in integrum perolvetur; atque in eo casu hæredi cederet, urgendi in iudicio eorumdem imminutionem.

Quarta denique: quia justæ causæ possunt hæredes succurrere, propter quas petat, a judicibus recindi defundi testamentum. Ex quibus omnibus videtur patet, a Nicolao perperam prout fuisse Paulino traditum, predictum legatum; atque siquidem predictus legatarius constitueretur inhabilis, ad ejusmodum solutionem accipientem, Executorem predictum propriæ sua culpe imputare debet jactum illius pecunie; cum possit Bertinus eandem in iis rationes relatam non comprobare.

C A S U S X X I I .

EMINIANUS Sacerdos aut Religiosus de reformato quadam ordine, scriptus fuit testamentarius Executor Mævii sui confanguinei: Potestne, remoto omni peccandi periculo, minus istud in eis ipsum suscipere, & predictum testamentum validum esse jure exequi?

R E S P O N S .

1. Respondemus, si facultatis sacerdos Emilianus fuerit, ab eo posse curam executionis testamentariae sibi a Mævio demandaram fulciri. Licet etenim antiqui iuri dispositione prohiberetur Ecclesiasticis, ne curam illius executionis testamenti in leprosos fulciperent; illa tamen facultas iisdem libera novo iure permititur; quemadmodum colligitur ex Decreto quodam, quam Gregorius IX. inscrit Gallico euidam Episcopo. (e) in cap. Tua que Decretalis refertur in corpore juris, in qua Laudatus Papa mandat praefato Prelato, ut in vigili executioni testatorum, cuius curam facultatis in leprosos fulciperant Clerici seculares, Laici, atque etiam ipsi Religiosi. Mandamus, inquit, quatenus executores Testatorum bujusmodi, ut bona

X x. ipla

TESTAMENTUM.

522 TESTAMENTUM:
 ipsa fideliter & plenarie, in usus predictos, monitione prævia compellat.
 2. Dicimus, ex ejusdem Juris Canonici dispositione, posse Religiosis etiam committi testamentariam executionem, iis exceptis, quibus ejusmodi munus interdicatur pecularibus ordinis eorum Constitutionibus. Quod quidem probatur non tantummodo Decretali modo citata; sed etiam Constitutione Clementis V. (a), qua iisdem ita potest ordinis reformati, in quo Emilianus professus est, non interdicatur Religiosis, ne curam suscipiant testamentariorum executionum: ei prorius licet, curam executionis testamentariorum sibi a Mævio commissum gerere.
 Extans nihilominus quidam Jurisconsulti, quibus D. de Ferriere in Consuetudinem Parisiensem, (d) & alii quidam, quos appellant, qui cenfet, quo- chirographi cautionem, seu syngrapham sui Debitoris Creditor in judicio proferret, & qui huc usque obtinuerat in contrarium, usus proscriptus est, suadentibus Parlamenti Tolosani Legaris, qui exposuerunt in solemnibus trium Ordinum Comitiis, omnino interesse, ut in materia conventionum locus non daretur probationi ex testificatione testium; sed in rebus tantummodo, que forent gravioris alicujus momenti, juxta quam eorum fusioneum Rex Edictum prædictum tulit.
 (a) Clement. Religiosi unice, conceditur, ea nihilominus conditione: 1. Quod de reb. & ultim. licentiam sui superioris Regularis ea de re sint ob-voluntarii. 2. t. 3.
 (b) Bonifac. VIII. in e. Reg. Diocesano, ad quem pertinebat, male testamentariarum executions tractabantibus debitas penas irrogare. Statuimus, inquit laudans Papa, quod tales, (Religiosi) etiamsi Prelacionis fungantur officio, locorum ordinariis debitam reddere, (c) ipsi que ordinari ab istam absque dole, fraude, seu negligencia de fœdere executionis officio reperirentur, in aliorum exemplum, pena debita, quo- cunq; non obstante privilegio, puniri. Ex quibus concludimus, si statutis, seu Constitutionibus
 (c) Rationem reperirentur, ad dictum, fin. eod. t. in 6. l. 3. t. 11.
 (d) Rationem reperirentur, ad dictum, fin. eod. t. in 6. l. 3. t. 11.

Vide LEGATIA.

TESTIS.

DICITUR testis ille, qui testimonium de eo dixit, quod vel vidit, ve audivit sive ad accusandum aliquem reum, sive ad eundem extra culpam ponendum. Testis, inquit Polmanus, is est, qui asseveratione sua rei fidem facit. Sunt testes, vel fidei locupletissimæ, quique nulla de causa rejici possunt, vel nullius fidei, quique aliqua de causa possunt, repudiari, & quibus locus est criminis alicujus objiciendi, ex quo nota infamia inuratur, aut vitii, propter quod eorum testimonium non est admittendum; sive vitium illud hoc habeat ex natura rei, qualis est defectus rationis in ipso teste; aut ex dispositione juris; puta, quando allegatur arguere certissimis argumentis demonstratur, ab eodem teste jam antea fuisse dictum in judicio falsum aliquod testimonium, aut pecunia eum corruptum esse (e), aut alia quavis ratione. Omnes causæ criminales testimoniū auditione, iterata eorumdem interrogatione, ac cum reo compositione consueverunt instrui.

Testis, quicumque sit, non potest ab eo reo repudiari, a quo non fuit ante iteratam interrogationem improbatus; hoc est, quando post suam cum reo compositionem in dicto testimonio perseverat; nec potest variationis essentialis argui nec quantum ad testificationem, nec quantum ad suam cum reo compositionem.

Falsi testes poena talionis subjecabantur in veteri lege (f) in qua legitur: omnino facies ei (falso testi) quemadmodum molitus fuerat facere fratri suo: ut tollas malum de medio sui. Ab Ægyptiis constitutum erat, ut ejusmodi testes falso testimoniō pœnas morte expenderent, ita referente Diodoro Siculo (g). Est etiam more positum in Gallia, ut capite condemnetur, quando eorum testimonium contra aliquem innocentem vergit in mortem ipsius: sed in alijs casibus pœnis levioribus afficiuntur. Nihilominus Edictum Francisci I. anni 1539. cuius auctoritatem supremus Senatus comprobavit, decernit pœnam mortis adversus testes quoquaque circa quacumque materias: at non observant ad strictos literas apices quantum ad civiles materias, in quibus leviores a Judicibus pœna tantum irrogantur.

In materia rerum Civilium non admittuntur Patentes ad quartum usque cognationis gradum ad dicendum testimonium tam in foro Ecclesiastico, quam in foro seculari, sive pro suis consanguineis, sive contra: Casibus exceptis, in quibus quæstio habetur de aetate, vel propinquitatis vinculo, quantum ad matrimonium contrahendum. Nihilominus ad gradum cognitionis ab ipsis judicibus aliquando attenditur in quibusdam materiis, atque in certis quibusdam rerum circumstantiis.

Proba:

TESTIS.

Probatio recipitur ex testificatione testium, quantum ad pecunia summa libris inferiore, juxta dispositionem Molinensis Edicti (a), quanquam (b) Edict. ana 1559. 2. 54.
 chirographi cautionem, seu syngrapham sui Debitoris Creditor in judicio proferret, & qui huc usque obtinuerat in contrarium, usus proscriptus est, suadentibus Parlamenti Tolosani Legaris, qui exposuerunt in solemnibus trium Ordinum Comitiis, omnino interesse, ut in materia conventionum locus non daretur probationi ex testificatione testium; sed in rebus tantummodo, que forent gravioris alicujus momenti, juxta quam eorum fusioneum Rex Edictum prædictum tulit.

At Beneficiarius nullus esse potest sine Canonica institutione, nec etiam ullus admittitur ad instituendam querimoniam in materia Beneficiali, nisi titulus prius exhibitis. Verum sic se res non habet quantum ad profanam materiam, in qua sepe sapientis judicium intervenit post auditum simplicem testimoniū testificationem. Hoc solum observandum est, in materia simoniae probationis alicujus initium, quæ repetatur ex scripto, secundum Edictum Molinense (b) necessario præmittendum esse. Quamobrem non auditur, qui Beneficium aliquod tanquam caducum impetravit, cum nihil aliud probationis arguit, quam ex testibus producentis: quoniam alioquin quam paucissimi revertentur Titulares, qui possent suis Beneficiis tuto gaudere. Quando tamen secundum formulas extraordinarias fuit instructa, judex testimoniū testificationis debet aliquam habere rationem.

Testis nec vocatus, nec veri testimonii dicendi Sacramento coram judice obligatus, nunquam ad dicendum in judicio testimoniū admittendum est. A quia tamen regula casus excipitur, in quo quis, qui jam in judicium appellatus fuit, ibidemque præsens adest, obligatur a Judice ad testificandum de rei alicujus veritate. Tunc enim ipsius testimoniū, licet dictum non prævia vadimonii denuntiatione, aut in jus vocatione, non est suspectum (c).

In Gallia coguntur Ecclesiastici, pigneratis eorum bonis Clericalibus, ad seletum tanquam testes coram judice sistendos testimonium dicturos sive in materia Civili, sive in causa Criminali, juxta Edictum mensis Augusti anni 1670. (d) (e) T. 6. a. 3. Promulgatum.

Non licet Judicii judicium in aliquem reum ferre damnatorium ex simplici testis unius testificatione: ad ejusmodi namque judicium duo falso testes requiruntur, juxta isthac scriptutæ (e): Non stabit testis unus contra alium, quid illud peccati & facinoris fuerit, sed in ore duorum aut trium testium stabit omne verbum. At ex testimonio duorum testimoniū oculorum, prudentum, nec suspicorum, nec improbarorum exurgit numeris omnibus absoluta probatio.

Atque illud stricte prorsus obseruant in Jurisprudentia tam Ecclesiastica, (f) (g) Alex. III. in c. Litter. 8. 2. Calixt. in c. Nobis. 2. & Inno. III. in c. Litter. 4. & teſtibus. 1. 2. 20. Seneca. 1. 7. controverſi. (h) Mornacius. 1. 1. de cœſiſbus fol. 83r. (i) L. 9. 2. 1. Quod aperitum fit ex istis verbis Senecæ (g): Unus testis, etiam de minore scelere non creditur. Atque vel etiam in criminalibus, inquit Mornacius, (b) si testis ante repetitionem obierit, etiam magis testimonium. Ita pronuntiatum fuit a supremo Parisiensi Senatu, Arresto 20. Martii 1510 quod refert Paponus (i). Sic etiam judicatum est a Parlamento Britanniæ minoris Arresto 30. Aprilis 1554. quod du Fail (k) memorat.

CASUS PRIMUS.

FLORIANTUS Rollandus interficit. Nemini crimen illud innovit, nisi ipsius fratri, uxori & Conſellario, cui peccatum suum confessum in Tribunali Penitentiæ, qui tres simul omnes predicti in judicium vocate fuerunt, ad testimonium adverſus eum dicendum; num isdem inducitur ea Istrida conscientia ejusmodi obligatio?

R E S P O N S U S.
 Nequaquam predicti tres obligantur ad testimonium adverſus Florianum dicendum: ut enim filiorum incumbit adverſus Patrem suum testificari nec Patri, contra proprium suum filium (l); sic etiam æquitati naturali congruit, a fratre proprium fratrem non accusat, nec ab uxore matrimonio adverſus eum, nisi res agatur de casibus extraordinariis & privilegiatis, & in predictis casibus obligatio testificandi dispositione legum, quæ in loco domicilli vigent, ejusmodi personis necessaria.

Tontas Tom. II.

X 2 spe.

